ні стосунки йдеться у статті Івана Сенька "Роман Федора Потушняка "Повінь": хронотопи, прототипи та етнологічні аспекти". Ознайомившись із документальною історією рідного села письменника Осій, історією Іршавщини, проаналізувавши текст твору, дослідник прийшов до висновку, що автор "Повені" реалістично відобразив складний шлях утвердження на Закарпатті ідей соборності українських земель.

Є у збірнику чотири журналістикознавчі дослідження. Любиця Бабота простежила доробок Федора Потушняка на шпальтах часопису "Літературна Неділя" і журналу "Зоря-Hajnal", подала жанрову класифікацію аналізованого матеріалу ("Доробок Федора Потушняка в часописі "Літературна Неділя" та в журналі "Зоря-Hajnal"). У цих виданнях письменник друкував етнографічні статті та матеріали, статті про історію та культуру, портрети визначних церковних діячів, мовознавчі, літературознавчі статті, рецензії на наукові видання й художні твори, переклади з угорської, німецької, англійської, польської, французької, чеської, італійської та норвезької літератур. Цей великий, різножанровий доробок вимагає окремого ґрунтовного дослідження.

Про співпрацю Федора Потушняка з Підкарпатським Обществом Наук і журналом "Літературна Неділя" йде мова у статті Валентини Барчан і Олесі Барчан "Федір Потушняк на сторінках "Літературної Неділі". Дослідниці акцентують, що Федір Потушняк надавав перевагу аналітичним, науковим, науково-публіцистичним жанрам і в цьому форматі репрезентував себе як вчений і публіцист. Крізь призму співпраці Федора Потушняка з журналом Валентина Барчан і Олеся Барчан простежують ідейну, змістову, стильову, менеджерську концепцію видання, який не має аналога в нашому краї й до сьогодні.

Багато публікацій Федора Потушняка зосталося на сторінках російськомовних газет, зокрема "Русской Правди", "Русского Слова", часопису "Народна Школа". Їх оглянув Михайло Капраль у статті "Періодика Підкарпатської території 1939 – 1944 рр. (матеріали до повної бібліографії Федора Потушняка)".

Особливе зацікавлення представляють уміщені в збірнику праці мовознавців. Валентина Статєєва характеризує маловідому частину спадщини видатного закарпатського вченого і письменника, зокрема його праці з питань мовознавства ("Мовознавчі праці Федора Потушняка"). До неї мовознавчий доробок Федора Потушняка окремо не розглядався. Валентина Статєєва подає загальну характеристику статей про філософські проблеми мовознавства, етимологію власних назв, ономастику, етноніміку, діалектологію, народну фраземіку, історію письменства та історію літературної мови на Закарпатті. Переконливою є думка Валентини Статєєвої, що Ф.Потушняк заслуговує на те, щоб про нього говорити і як про мовознавця.

Цікаві міркування про мову творів Федора Потушняка знаходимо в статтях Віталії Папіш "Психологічні фактори у художньому мовленні Федора Потушняка", в якій авторка робить спробу зіставити форми художнього мислення з психологічним типом і темпераментом митця, та Ольги Чижмар, яка розглядає функціонування літературно-художнього антропонімікону в романі "Повінь", які є актуальними не тільки в галузі мовознавства, але й у літературознавстві.

Поява збірника "Науковий і мистецький світ Федора Потушняка" в нашому науковому просторі – значна подія. Це гідний внесок у вивчення творчої спадщини видатного вченого і письменника, у пізнання його феномена. Він викличе інтерес не лише у науковців, студентів, учителів, але й широкої громадськості, словом, усіх, хто цікавиться історією і культурою рідного краю. Сподіваюся, що студії великого наукового і мистецького доробку Федора Потушняка будуть продовжуватися. Вони мають певну перспективу.

Надія Ференц,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
УжНУ

2.

У квітні 2010 р. в Ужгороді пройшла міжнародна наукова конференція,присвячена 100-річчю від дня народження видатного українського письменника і вченого Федора Потушняка. Співорганізаторами наукового форуму виступили кафедра історії Стародавнього світу та середніх віків і кафедра української літератури ДВНЗ «УЖНУ». У збірнику матеріалів конференції, що вийшов друком в ужгородському видавництві «Ліра», доповіді учасників згруповані у чотири підрозділи. Перші два розкривають Федора Потушняка як літературознавця, журналістикознавця та мовознавця, другі два містять матеріали на етнографічно (етнологічну) та археологічну проблематику.

У підрозділі «Етнографія (етнологія)» подано дванадцять доповідей українських та польських дослідників. У статті професора Михайла Тиводара, найбільш авторитетного дослідника життєвого шляху і творчої спадщини Ф. Потушняка, подано характеристику етнографічних праць вченого, в яких він висвітлив світоглядні уявлення закарпатських українців 2-ї пол. XIX – 1-ї пол. XX ст., що пов'язані з першоелементами світу, світобудови та світотворення. Автор зазначає, що творча спадщина Ф. Потушняка надзвичайно різнобічна, жоден з його попередників не мав такої широкої тематики етнографічних досліджень Закарпаття. Цілу низку праць вчений із закарпатського села Осій присвятив вивченню господарських занять, народної матеріальної і святково-обрядової культури, сімейно-родинних відносин закарпатців.

Доцент Ігор Ліхтей у своїй статті охарактеризував роль Ф. Потушняка у становленні етнографічної науки в Ужгородському університеті. Проаналізувавши чимало фактів, дослідник прийшов до

висновку, що Потушняка слід вважати фундатором етнографічних досліджень на Закарпатті, адже він особисто брав участь у багатьох експедиціях, результатом чого стали опубліковані матеріали про правові звичаї, про історію плуга та випікання хліба на Закарпатті.

У статті Іллі Грибанича проаналізовано праці Ф. Потушняка, які стосуються святкування Великодня – випікання паски та традицій писанкарства, а в статті доцента Івана Сенька досліджено роман «Повінь», його реалістичну дійсність, що відображає складний шлях утвердження серед русинів Закарпаття ідей соборності українських земель. Доцент Оксана Тиховська розглянула основні тези етнографічних розвідок Ф. Потушняка «Вогонь в народних віруваннях» та «Вода, земля, повітря в народних віруваннях». За її словами, вчений розглядав уявлення українців про ці чотири природні стихії крізь призму праіндоєвропейської та грецько-римської міфології, окреслив спільні і відмінні риси згаданих культів у культурній спадщині різних народів та зупинився на специфіці їх впливу на території Закарпаття.

Аналізу одного із головних елементів народного костюму українців Закарпаття присвятили свої статті Василь Коцан («Жіночі сорочки українців верхів'я річки Боржави кінця XIX – першої половини XX ст.») та Роман Пилип («Локальні особливості традиційної народної вишивки сорочок українців Закарпаття XIX – першої половини XX ст.»). Обидві статті проілюстровані рисунками.

Актуальним питанням етнографії та етнології присвячені публікації польських вчених Себастяна Дуп'єл-Дмитришина, Томаша Косєка та Ігнація Юзвяка. Історію створення та діяльності музею Етнографічного Товариства Підкарпатської Русі (1935-1938 рр.) розкрила Вікторія Кузьма. В статті також подано коротку характеристику науковій та видавничій діяльності товариства, що полягала у читанні лекцій, створення гуртків, залучення учнівської молоді до вивчення історії та культури краю.

Про особливості менталітету українців Закарпаття йдеться в статті доц. Павла Леньо. Він стверджує, що локальні ментальні особливості українців-русинів вписуються в загальноукраїнський етнопсихологічний портрет.

До підрозділу «Археологія» ввійшло сім статей, що стосуються як аналізу окремих археологічних зацікавлень Ф. Потушняка так і інших актуальних питань сучасної археологічної науки. Кандидат історичних наук Павло Пеняк у статті «Федір Потушняк як археолог» прослідкував становлення вченого на теренах археології, вказав на головні його здобутки. За підрахунками дослідника перу Ф. Потушняка з цієї проблематики належить дві монографії, десять статей в наукових журналах, 77 газетних публікацій.

Доцент Йосип Кобаль свою розвідку присвятив вивченню внеску в археологічну науку не тільки Ф.М.Потушняка, але і його сина Михайла Потушняка, який у 1970-1980-х роках вивчав пам'ятки неоліту та мідного віку у селах Заставне Берегівського, Серне Мукачівського та Малі Гаївці Ужгородського районів, завдяки його дослідженням, за словами Й.Кобаля, «було розбито один із міфів європейської археології про те, що найдавніші землероби і скотарі, носії культури Старчево-Кріш (кін. VII-VI тис. до н.е.) заселили тільки південні території Карпатського басейну, а далі на північ не просунулися».

Різноманітним проблемам історії Верхнього Потисся торкаються ужгородські вчені проф. В'ячеслав Котигорошко (про історію дослідження городища в с. Мала Копаня Виноградівського району), доц. Ігор Прохненко, здобувачі кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Володимир Мойжес та Костянтин Щербей. Доцент І. Прохненко при розгляді племінної атрибутики кочівників X ст. прийшов до цікавих висновків: цю атрибутику, яку раніше пов'язували з уграм, слід ототожнювати з печенігами.

Про найновіші досягнення сучасної науки у вивченні пам'яток ранньої римської доби на території сучасної Східної Словаччини повідомили Антон Карабіньош та Мар'ян Віздал.

У додатку подано працю Ф. Потушняка «Руський народний одяг» (з передмовою та примітками проф. М. Тиводара та у перекладі з угорської мови Хр. Кліса-Гальчак), що була надрукована у 1943 р. у часописі «Зоря-Hajnal».

Історичні та етнографічні дослідження, що вийшли в світ у збірнику матеріалів конференції до 100-річчя Ф.М.Потушняка, без сумніву, як і літературознавчі розвідки цього збірника, збагатять українську науку.

Юрій Данилець,
канд. історичних наук, доцент кафедри історії України

"НЕВИЦЬКА ЛЕГЕНДА" Я. ПАВЛИЧКО*

Ярослава Павличко – відома поетка, що стрімко прийшла в літературу на початку 70-х років минулого століття. За присутність України у своєму поетичному письмі зазнавши переслідування і цькування, вона водночас зажила слави сміливої новаторки. За словами М. Шалати, «не до шмиґи виявився тодішньому режимові дух поезії Ярослави Павличко – не піддавався той дух "радянізації". Й надовго ім'я поетки зникло з літературного життя, чи то пак – із друкованих видань». Перефразовуючи Ж. Батая, її драматизм полягав у тому, щоб просто бути, жити в тій системі, а вона не тільки жила, а й творила.

* Павличко Я. Невицька легенда: поет. цикл у словац. перекл. В. Юричкової = Poetický cyklus Nevycká legenda Jaroslavy Pavlyčkovej v slovenskom preklade Valérie Juríčkovej // Між Карпатами і Татрами. Вип.11. / Упоряд. Т.Ліхтей.– Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. – 64 с.